

นายกฯ ในสถานการณ์ปรับเปลี่ยน จะนำประเทศอย่างไร

เป็นอันว่าบทสรุปของระบอบทักษิณ ได้ยุติลงด้วยความโล่งอกของประชาชนคนไทยไประดับหนึ่งเป็นบทสรุปที่สะท้อนถึงอำนาจที่แท้จริงเป็นของประชาชนเมื่อประชาชนเกือบหมื่น แม้อ่อนแอแต่ก็เข้มแข็ง เสถียรภาพมหาชนแม่แข็งจกพาย แสดงว่าชัยชนะหรือพ่ายแพ้อยู่ที่ประชาชนเป็นใจหรือไม่ยิ่งสังคมที่มากมายด้วยข้อมูลข่าวสารที่เสรีแม้พยายามครอบงำสื่อก็ตามก็มิอาจด้านการใฝ่รู้ของประชาชนได้เป็นบทสรุปที่ต้องพึงระวังสำหรับผู้คนต่อไปในทุกย่างก้าว สวรรค์มีตาฟ้ามีใจ เป็นการเฝ้าระวังจากการตรวจสอบของประชาชน แม้บทสรุปของระบอบทักษิณได้ได้ปิดฉากลงด้วยรัฐประหารที่ประชาชนตอบรับอวดด้วยมิตรภาพด้วยการมอบดอกกุหลาบให้แก่ทหาร ได้สะท้อนความล้มเหลวของระบอบทักษิณเป็นอย่างดี แต่ประเทศไทยยังมีภาระที่ต้องเร่งทำเพื่อรื้อถอนซากปรักหักพังจากระบอบทักษิณที่ยังรกรงโยงโยงอยู่นั้นซึ่งจะต้องอาศัยคนที่มาเป็นนายกแทนทักษิณ ชินวัตร ในสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งทางความคิดของสังคมที่ปะทะกันมาเป็นเวลานาน

อันดับแรกต้องรีบสร้างความน่าเชื่อถือจากนานาชาติ ด้วยการตั้งคณะกรรมการสอบทุจริตเครือข่ายทักษิณ และอดีตคณะรัฐมนตรีพร้อมทั้งผลักดันให้มีอำนาจตามพ.ร.บ.คณะป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินำมาเปิดเผยถึงความไม่ชอบธรรมในการบริหารแผ่นดินอันนำไปสู่ความหายนะของชาติให้ประจักษ์แจ้งต่อสังคมโลก ถึงโยงโยงโดยคัดเลือกรุ่นบุคคลที่สังคมยอมรับเข้ามาทำหน้าที่นี้

อันดับสองต้องรีบสร้างความน่าเชื่อถือจากนานาชาติตามข้อเสนอของกลุ่มองค์กรภาคประชาชน เรียกร้องให้คณะปฏิรูปฯ จัดตั้งรัฐบาลรักษาการพลเรือนที่สุจริตพร้อมทั้งยกวางรัฐธรรมนูญและคืนอำนาจให้แก่ประชาชน โดยดำเนินการเลือกตั้งโดยเร็วที่สุดเพื่อให้ประเทศไทยหันหัวเรือสู่กระบวนการประชาธิปไตย

อันดับสามคือแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีซึ่งมิให้เลือกอยู่หลายคนตามที่เป็นข่าว หากแต่ว่าคนที่จะมาดำรงตำแหน่งนี้ในสถานการณ์เช่นนี้พึงตระหนักเป็นอย่างยิ่งถึงการเป็นผู้นำความจงรักภักดีต่อประเทศชาติและการเป็นคนของประชาชนของทุกภาคมิใช่ต่อคณะปฏิรูปฯ หากแต่ว่าเป็นผู้นำเพื่อนำเจตนาของการปฏิรูปฯ ผ่านทางต้นทางการเมืองเชื่อมต่อไปยังปวงชนชาวไทยอย่างเป็นทางการของปวงชนชาวไทย การกิจสร้างความสามัคคีปรองร้าวของคนในชาติโดยแต่งตั้งนายกคนใหม่

พุทธลักษณะทางจิต ของท่านยังไม่เห็นใหญ่, ยิ่งทางสติปัญญาของท่านด้วยแล้ว ยิ่งไม่เห็นมากขึ้นไปกว่านั้นอีก คือยังไม่ถึง, แม้แต่สิ่งที่เรียกว่าพระพุทธลักษณะแท้ ๆ เราก็ยังไม่มีความที่จะไปเห็นได้ จนกว่าเมื่อไรเราจะมีธรรมจักษุ, คือมีตาอย่างเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้าท่านมี เราจึงจะเห็นองค์พระพุทธเจ้าได้ ว่ามีอะไรอย่างไร มีลักษณะอย่างไร, แล้วถ้ามีธรรมจักษุ ก็จะเห็นพระพุทธเจ้าที่เป็นองค์จริง ก็เลยไม่ไปสนใจชั้นเปลือกนอก ชั้นที่ไม่เป็นองค์จริงที่เป็นเพียงเปลือกนอก, แม้แต่พระพุทธเจ้าที่เป็นองค์จริงในสมัยโน้น ในอินเดียโน้น ก็ยังไม่ใช่พระพุทธเจ้าจริงแท้จริง หรือถูกต้อง, พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสห้ามเสียว่า "โอ๊ย, อย่าไปดูที่นั่น, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา, ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นปฏิจักษุรูปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา" นี่เป็นคำตรัสไว้ตรง ๆ มีอย่างนี้ : ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นปฏิจักษุรูปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม.

ถ้าใครอยากเห็นพระพุทธรูปลักษณะ ก็จงพยายามเห็นธรรม, ถ้าอยากเห็นธรรม เร็ว ๆ ชัด ๆ ไว ๆ ก็จงเห็นปฏิจสมุปบาท คือความผันแปรที่มีอยู่ในร่างกายเรา ที่ยาวาหนึ่ง ที่ยังเป็น ๆ นี้ ซึ่งผันแปรอยู่ในทางสมุทรวาร คือเกิดทุกข์ก็ได้, ผันแปรอยู่ในทางนิโรธวาร คือทุกข์ไม่เกิด ทุกข์ ดับลงไปก็ได้. ดูที่นั่น ถ้าเห็นปฏิจสมุปบาทนั้นแล้ว จะชื่อว่าเห็นธรรม. ถ้าเห็นธรรมแล้วจะชื่อว่า เห็นพระตถาคต. เห็นพระพุทธรูปเจ้านั้น คือเห็นธรรม ส่วนที่เป็นความดับทุกข์, ความดับทุกข์นั้นต้องเห็นที่ความทุกข์ จะไปเห็นที่อื่นไม่ได้. ใครอดคิดไปเห็นความดับทุกข์ที่อื่น นั่นแหละคือ คนที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย.

นี่เป็นกันมากถึงขนาดที่ว่าเอาความทุกข์ไว้ที่บ้าน, เอาความดับทุกข์ไว้ที่วัด, นี่เป็นคนโง่ที่สุดในโลก. ความทุกข์อยู่ที่ตรงไหน มันต้องทำความดับทุกข์ที่นั่น ต้องดับลงไปบนตัวทุกข์ : เหมือนกับเราดับไฟอย่างนี้. มีไฟอยู่ที่ตรงไหนก็ดับลงไปที่ไฟ, มันจึงจะมีความดับไฟ. ฉะนั้นเราต้องเห็นทุกข์ที่มีอยู่ในร่างกายที่ยาวาหนึ่งนี้ ยังเป็น ๆ นี้ แล้วก็ดับมันลงไปให้ได้ ก็จะเห็นความดับทุกข์. เห็นทั้งสองอย่างนี้ เรียกว่าเห็นปฏิจสมุปบาท.

๒๗๘

พุทธจริยา ตอนที่ ๕

ผู้ใดเห็นปฏิจสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม, ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต, นี่พระพุทธรูปเจ้านั้นตรัสไว้อย่างนี้. ถ้าใครอยากเห็นพระพุทธรูปลักษณะที่แท้จริง ก็จงพยายามให้เห็นอย่างนี้ : เห็นความจริง หรือกฎเกณฑ์ของความจริง, หรือสภาวะธรรมตามที่เป็นจริง ที่มันเกี่ยวกับความทุกข์และความดับทุกข์ สภาวะธรรมนั้นเป็นพระพุทธรูปลักษณะที่แท้จริงในภาษาธรรม ไม่ใช่ภาษาคน คือเนื้อหนังร่างกาย.

นี่เป็นพุทธรูปลักษณะที่มีอยู่เป็น ๓ ชั้น : ทางกาย ทางจิต และทางปัญญา, จงพยายามให้เห็นให้มากที่สุดเท่าที่จะเห็นได้, โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันเช่นวันนี้ ซึ่งเป็นวันสำคัญ ที่อุทิศเวลาทั้งหมดมา เพื่อจะกระทำให้ดีที่สุด ใน การที่จะรู้จักพระพุทธรูปแล้วจะได้บูชาพระพุทธรูป. อย่าได้เป็นคนโง่ที่ว่าทำพะอง หรือบันไดไว้จะไปพากที่ปราสาท แล้วก็รู้ว่ามิปราสาทอยู่ที่ไหน, นี่มันโง่เท่าไร.

เราตั้งใจมาว่า จะบูชาพระพุทธรูปในวันนี้ แล้วเราก็ไม่รู้ว่าพระพุทธรูปอยู่ที่ไหน, หรือเป็นอย่างไร? คิดดูเถอะมันน่าสงสาร. วันนี้ตั้งใจว่าจะบูชา พระพุทธรูปเจ้ากันเป็นการใหญ่ ให้สุดชีวิตจิตใจ ให้เต็มขนาด, แต่แล้วก็ไม่ทราบว่าจะบูชาพระพุทธรูปอยู่ที่ไหน หรือเป็นอย่างไร. นี่มันเป็นเรื่องตลก ไม่ควรจะมีแก่พุทธบริษัท ผู้มีความรู้ มีความตื่นจากหลับแล้ว, ตื่นจากหลับมีดวงตาที่มองเห็นอะไรได้แล้ว.

๖. พระพุทธรูปภาวะ

ที่นี้ที่มันเนื่องกันอยู่กับพุทธรูปลักษณะ ก็คือพระพุทธรูปภาวะ, เราจะพูดกันโดยคำว่า พุทธรูปภาวะ.

พระพุทธรูปเจ้านั้นเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๗๙

ภาวะ แปลว่า ความมี ความเป็น, พุทธรูปภาวะ หรือ พุทธรูปสภาวะ ก็คือ ความเป็น, ลักษณะแห่งความเป็น หรือความมีอยู่ แห่งพระพุทธรูปเจ้า. ถ้าคำสภาวะก็คือที่เป็นอยู่เอง, ถ้าภาวะก็คือเป็นเฉยๆ, หมายความว่าที่

มันเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น, มีสิ่งอื่นมาเกี่ยวข้องกับด้วย, ทำให้มันเป็นไปตามสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับ, อย่างนี้เราเรียกว่าภาวะ. แต่ถ้ามันเป็นเองโดยเด็ดขาด ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เราก็จะเรียกว่าสภาวะ สภาวะกับภาวะ มันต่างกันนิดหน่อยอย่างนี้.

พุทธภาวะ หรือ พุทธสภาวะ คือความเป็นแห่งพระพุทธเจ้า, ลักษณะที่แสดงภาวะแห่งความเป็นพระพุทธเจ้า มันเนื่องกัน. ลักษณะกับภาวะ นี้มันจะเนื่องกัน : เราจะดูภาวะได้จากลักษณะ, เราจะดูลักษณะได้จากภาวะ. แต่ถ้าจะพูดหรือเรียกกันว่า พุทธภาวะ ก็อยากจะระบุลงไปในช่วงแรกว่า : ความสะอาดความสว่าง ความสงบ นั่นเอง. ภาวะแห่งความสะอาด ภาวะแห่งความสว่าง ภาวะแห่งความสงบ เป็นอย่างไร, นี่ก็เป็นพุทธภาวะ หรือเป็นพุทธสภาวะในบางกรณี.

จงศึกษาให้เข้าใจคำว่า สะอาด สว่าง สงบ, เรื่องก็เป็นอย่างเดียวกับที่พูดมาแล้วเมื่อตะกี้นี้ว่า : สะอาดก็คือบริสุทธิ์จากกิเลส, สว่างก็คือรู้แจ้งหรือปัญญา, สงบ ก็คือไม่วุ่นวาย และไม่เป็นทุกข์. ทั้งสามภาวะนี้ ที่จริงมันก็เป็นภาวะเดียวกัน : ถ้ามันสะอาดจริง มันก็ต้องมีความสว่างอยู่ในนั้นด้วย และมีความสงบอยู่ในนั้นด้วย. ถ้ามันสงบจริง สงบแท้จริงไม่หลอกกันแล้ว มันก็ต้องมีสะอาดด้วยและสว่างด้วย, ทั้งสามอย่างนี้มันจะเป็นของสิ่งเดียวกันไป. ฉะนั้นเราดูภาวะ คือ ความเป็นแห่งความสะอาด ความเป็นแห่งความสว่าง ความเป็นแห่งความสงบ นี้ว่าเป็นภาวะของบุคคลผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน คือพระพุทธเจ้า.

๒๘๐ พุทธจริยา ตอนที่ ๕

คำว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี้ไม่ควรจะต้องอธิบายกันอีกแล้ว เพราะอธิบายมามากแล้วแล้วก็พูดอยู่ทุกวันว่า พุทธะ คือผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน, ฉะนั้น ภาวะของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน นี้ก็คือ ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ. เราแยกออกเป็น ๓ อย่างทั้งที่แท้มันอยู่ที่สิ่ง ๆ เดียวกัน, มันเป็นสิ่ง ๆ เดียวกัน แล้วแต่เราจะมองในเหลี่ยมไหน มันมีเหลี่ยมให้มองเป็นเหลี่ยม ๆ ไป : มองในแง่ว่าสะอาด หรือไม่สะอาด, มองในแง่ว่าสว่างหรือไม่มืด มองในแง่ความมันสงบหรือวุ่นวาย, สิ่งนั้นแหละมันจะมองได้ครบ, ที่เรียกว่าพระพุทธภาวะนี้คือ ความสะอาด ความสว่าง ความสงบอย่างนี้ ก็อยากจะพูดว่า นี่พูดกันในภาษาคน ที่เอาสิ่งที่เห็นด้วยตา หรือเนื่องด้วยตา นี้เป็นหลัก.

ถ้าว่าพูดกันในภาษาธรรมที่ลึกซึ้งแล้ว ก็จะต้องพูดว่าพุทธภาวนั้นเป็นความว่าง ก็ยังไม่เห็นใหญ่เลขที่นี้, พูดว่า ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ก็ยังไม่ค่อยจะเห็นอยู่แล้ว พอพูดว่าเป็นความว่าง ก็ยังไม่เห็นหนักขึ้นไปอีก เพราะมันเป็นภาษานามธรรม ภาษาวิญญูณ ยิ่งขึ้นไปอีก. แล้วที่มันยิ่งไปกว่านั้น ก็คือว่าคนธรรมดาสามัญนี้ ไม่รู้จักความว่างที่แท้จริง, รู้จักแต่ความว่างไปตามภาษาของคนธรรมดา :-ว่างอย่างของเขาคือไม่มีอะไร. ถ้าอย่างนี้มันผิดแล้ว ถ้าว่างคือไม่มีอะไรนี้มันผิดแล้ว, เรียกว่าคนโง่สองซ้อน สามซ้อนแล้ว. เพราะว่าความว่างนั้นอย่างน้อยมันก็มีความว่างนั้นแหละ, จะว่าไม่มีอะไรก็ไม่ได้ คือมันมีความว่างนั้นแหละ มันมีปัญหาอยู่แต่ว่าเรารู้จักความว่างหรือไม่. ความว่างในภาษาคนก็คือไม่มีอะไร, ไม่มีอะไรเลย, อย่างนี้เป็นไป

ไม่ได้ เป็นได้แต่คนโง่ คนโง่ที่จะพูดว่าไม่มีอะไรเลย, มันไม่ได้มีภาวะอย่างนั้นอยู่จริง, ตรงไหนล่ะที่ว่าไม่มีอะไรเลย?

ถ้าว่างชนิดที่ไม่มีอะไรเลย มันก็ยังมีอากาศ, ในขวด ๆ หนึ่งก็ยังมีอากาศ. สูบอากาศออกเสีย เป็นความว่างอากาศ, มันก็มีความว่างอากาศนั่นแหละ จะเรียกว่าไม่มีอะไรเลยไม่ได้.

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๘๑

ฉะนั้นคนธรรมดาที่พูดเอาแต่ความรู้สึก, ความว่างของคนชาวบ้าน คนธรรมดา มันก็ไม่จริง. แต่ความว่างในทางนามธรรม ทางสติปัญญา นี้ เขาหมายถึงว่างทางจิตใจ ไม่มีสิ่งที่จิตใจจะยึดถือได้ นั่นแหละคือความว่าง ภาวะที่จิตใจไม่อาจจะยึดถือเอาได้ นั่นคือความว่าง, ในภาษาบาลีเรียกว่า สุญญตา คือความว่าง. ว่างจากอะไร? ว่างจากความที่จะยึดถือเอาได้.

ขอให้ดูโลกทั้งปวงเป็นของว่างกันเสียก่อน. ให้เห็นว่าไม่มีส่วนไหนที่เป็นภาวะ ที่ควรจะยึดถือ หรือยึดถือเอาได้. มันเป็นเรื่องของธรรมชาติทั้งนั้น ยึดถือเอาเป็นของเราไม่ได้, ฉะนั้นโลกนี้ว่าง. พู่ว่า โลกนี้ว่าง ไม่มีใครเชื่อ เว้นไว้แต่คนที่เห็นธรรมะ หรือเห็นจริงเท่านั้น จึงจะยอมเชื่อว่าโลกนี้ว่าง. โลกนี้ทั้ง ๆ ที่มีอะไรเต็มไปหมดอย่างนี้แหละ ว่าง, ว่างจากส่วนที่จิตใจจะยึดถือเอาได้ : หมายความว่าจิตใจที่มีสติปัญญาแล้ว จะมองเห็นว่าไม่มีส่วนไหนที่ควรจะยึดถือเอาได้.

ส่วนจิตใจที่ยังโง่ ก็คิดว่ายึดถือได้หมด, จะยึดถืออะไรก็ยึดถือเอา, ยึดถือลูกเมีย ทรัพย์สมบัติอะไร เป็นตัวกู เป็นของกู. นี่มันก็คือความหลงกลวง เพราะไม่เห็นความว่าง, และที่ยึดถืออยู่นั้นแหละที่แท้มันว่าง. สิ่งใดที่กำลังยึดถืออยู่ว่าเป็นตัวกู เป็นของกูนั้นแหละ ที่แท้ มันเป็นสิ่งที่ว่าง เพราะส่วนที่จะยึดถือได้หรือควรยึดถือ นั้นมันไม่มี.

ที่ว่าพุทธภาวะ คือความว่างนั้น ว่างหมดทั้งฝ่ายผู้ที่จะยึดถือ และฝ่ายที่จะถูกยึดถือ. ที่ว่าเบญจขันธ์เป็นอัตตาหรือว่าง นี่มันเป็นเพียงความรู้สึกของจิต ซึ่งจะยึดถือบ้าง ซึ่งถูกยึดถือบ้าง, ที่นี้เมื่อทุก ๆ ขันธ์ทั้ง ๕ ขันธ์มันเป็นธรรมชาติที่เป็นอนัตตา คือไม่มีตัวตนที่จะเป็นผู้ยึดถือ และไม่มีสิ่งที่จะถูกยึดถือ และยึดถือได้, เพราะฉะนั้นจึงว่าง ความว่างอย่างนี้ มันเป็นความรู้สึกที่สุดเลย, เป็นความ

๒๘๒

พุทธจริยา ตอนที่ ๕

สะอาดที่สุดเลย. เป็นความสงบที่สุดเลย, แล้วบริสุทธิ์อย่างยิ่งด้วย, ไม่มีอะไรจะบริสุทธิ์เท่าความว่าง หรือว่าสะอาดเท่าความว่าง หรือว่าสงบเท่าความว่าง, แล้วก็พูดว่า "ว่าง" คำเดียว เลยกลายเป็นพุทธภาวะทั้งหมดทั้งสิ้น.

พวกที่เขามองเห็นแล้วเขาก็พูดว่า พุทธะก็ว่าง ธรรมะก็ว่าง สังขะก็ว่าง, ถ้าพุทธะจริง ธรรมะจริง สังขะจริง นั้น จะมีภาวะเป็นว่าง, ถ้าไม่อย่างนั้นก็ยังเป็นขุ่น. จิตที่ยังไม่สะอาด ไม่สว่าง ไม่สงบ มันก็ยังขุ่น, ถ้ามันสะอาด สว่าง สงบ มันจะสว่าง. เมื่อพูดเป็นสามคำ ก็พูดว่า สะอาด สว่าง สงบ, ถ้าพูดเป็นคำเดียว ก็คือคำเดียวว่า ว่าง.

ใครเคยเห็นพระพุทธเจ้าว่างบ้าง? ใครเคยเห็นพระพุทธรูปเจ้าชนิคนี้กันบ้าง? ไม่มีใครเคยเห็น เพราะว่าจิตของบุคคลเหล่านั้นกำลังวุ่น กำลังมีตัวกู มีของกู ไม่เคยว่าง ต่อเมื่อใดจิตมันว่าง จึงจะเห็นความว่าง. เมื่อจิตมันวุ่น มันก็จะเห็นแต่ความวุ่น. ที่นี้ปุณฺณเรวามีแต่ความวุ่นในจิต จึงไม่เห็นความว่าง, จึงไม่เห็นพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ซึ่งที่แท้เป็นความว่าง.

นี่พูดแต่เค้าเงื่อน เพราะว่าไม่อาจจะพูดให้เข้าใจได้ในวันนี้, พูดได้แต่เพียงเค้าเงื่อนสำหรับจะไปดูเอาเองเรื่อย ๆ ไป และเข้าใจได้ในวันหน้าว่า พุทธภาวะคือความสะอาด สว่าง สงบ. ที่สะอาด สว่าง สงบ แท้จริงนั้นมีแต่สุญญตา.

๗. พุทธเกษตร

ที่นี้พุทธภาวะที่มีอยู่ในพระพุทธรูปเจ้าชนิค มีอยู่ที่ไหน? หรือจะถามไปอีกทีว่า พระพุทธรูปเจ้าชนิคอยู่ที่ไหน? เราจะเรียกว่าพุทธเกษตร.

พระพุทธรูปเจ้าชนิคเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๘๓

พุทธเกษตร : เกษตรนั้นแปลว่า ที่ หรือ ที่นา หรือทุ่งนา. ศัพท์ว่าเกษตรนั้นแปลว่านา, ภาษาบาลีว่า เขตต ภาษาสันสกฤตว่า เกษตรแปลว่าทุ่งนา, ทุ่งนาก็หมายความว่า เป็นสถานที่ ที่มีอะไรอยู่ ที่เรียกว่าเขตต หรือเกษตร. ที่นี้พุทธเกษตร คือเขตที่พระพุทธรูปเจ้าชนิคอยู่นั้น อยู่ที่ไหน? พอใช้คำว่าพุทธเกษตรคำนี้ก็ต่อแบ่งเป็นสองประเภทคือ ภาษาคน กับภาษาธรรม อีกนั่นเอง.

พุทธเกษตรในภาษาคนนี้ คัมภีร์บางคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน เขาว่ามันอยู่ในสามหมื่น โลกธาตุ, แต่ละโลกธาตุมีพุทธเกษตร มีแดนที่พระพุทธรูปเจ้าชนิคอยู่, เช่น พุทธเกษตรนี้ก็มีแดนสุขาวดี ที่พระพุทธรูปเจ้าชนิคอยู่. นี่แปลว่าในทุก ๆ โลกธาตุ ซึ่งมีถึงสามหมื่น โลกธาตุนั้น ล้วนแต่มีพุทธเกษตร, ที่พุทธเกษตรนั้นมีพระพุทธรูปเจ้าชนิค, ถ้าพูดอย่างบางลัทธิก็ว่า มีมากองศ์ หลายสิบ หลายร้อยของศ์, คล้าย ๆ กับรอยที่แสดงตัวออกมาแก่มนุษย์, นี้เรียกว่าพุทธเกษตร.

นี่พูดภาษาเนื้อหนังร่างกายไปเรื่อย มันก็เป็นแผ่นดิน เป็นโลก เป็นอะไรไปเรื่อย นี้เรียกว่าพุทธเกษตร, คนที่ได้ยินได้ฟังเมื่อชอบใจก็เชื่อ และรับเอาไว้ทันทีว่าพุทธเกษตรอยู่ที่นั่นที่นี้ มีพระพุทธรูปเจ้าชนิคอย่างนั้นอย่างนี้, กระทั่งว่าเราอยากจะไปเกิดในพุทธเกษตรด้วย. นี่พุทธเกษตรในภาษาคน ภาษาวัตถุ, ถ้าพุทธเกษตรในภาษาธรรมแล้ว มันพูดได้ง่ายกว่านั้นมาก คืออยู่ในจิตใจของเรา. พุทธเกษตรนั้นคือนา แผ่นดิน ที่จะเป็นที่เกิดของพระพุทธรูปเจ้าชนิค มันอยู่ในจิตใจของเรา.

พวกมหายานอย่างจีน จะเป็นมหายานหรือไม่เป็นก็ไม่แน่ มีคำพูดประโยคหนึ่งว่า ในดวงจิตของเรา มีพระพุทธรูปเจ้าชนิคสามหมื่นของศ์ ในดวงจิตของเรามีพระพุทธรูปเจ้าชนิคสามหมื่นของศ์อย่างนี้หลายคนคงกำลังคิดว่า บ้าแล้วใช่ไหม? คือพอได้ยินว่าในดวงจิตของเรามีพระพุทธรูปเจ้าชนิคสามหมื่นของศ์นี้ ก็จะคิดว่าคนนี่มันบ้าแล้ว นี่ใครบ้าก็ลองพิจารณาดู.

อันนี้จำนวนมันเท่ากันกับที่พูดเมื่อตะกี้ที่ว่า มันมีอยู่สามหมื่น โลกธาตุใน โลกธาตุหนึ่ง ๆ ก็มีพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งนี่. เดียวนี้คนนี่เขาพูดเสียว่า ในดวงจิตของเรา มีพระพุทธเจ้าอยู่สามหมื่นองค์ นี่หมายความว่า ที่ว่าสามหมื่น โลกธาตุนั้นมันอยู่ในดวงจิต, อะไร ๆ มันขึ้นอยู่กับจิต มันสำเร็จอยู่ที่จิต, โลกธาตุทั้งหมดจึงอยู่ที่จิต, ถ้าว่าโลกธาตุอยู่ที่จิต พระพุทธเจ้าที่ประจำอยู่ใน โลกธาตุ ก็ต้องอยู่ในจิตด้วยนี่พูดกันอย่าง logic ที่เขาพูดว่า ในจิตมีพระพุทธเจ้าสามหมื่นองค์นี้ยอมมาใช้ได้ในความหมายทางภาษาธรรม.

ถ้าเข้าใจอย่างนั้นเราก็รวบกันใหญ่ มีพระพุทธเจ้าอยู่ตั้งสามหมื่นองค์ในดวงจิต ไม่ต้องเอามาแขวนให้รุงรังที่คอเพียง ๔-๕ องค์, แล้วก็ยังช่วยอะไรไม่ได้. พระพุทธเจ้าที่อยู่ข้างนอก จะอยู่ที่คอ หรือว่าอยู่ในโบสถ์ นี่ยังช่วยอะไรไม่ได้, ต้องพระพุทธเจ้าที่อยู่ในจิตจึงจะช่วยได้ : กล่าวคือ ความรู้หรือสติปัญญา, หรือความสะอาดสว่าง สงบ ที่มีอยู่ในจิตใจของเรานั้น เป็นพระพุทธเจ้าและช่วยเราได้. เดียวนี้เรามีพระพุทธเจ้าตั้งสามหมื่นองค์แล้วจริง ๆ แท้ ๆ ทั้งนั้นแล้วอยู่ในดวงจิตในจิตของเรา, แล้วก็ปลอดภัยที่สุด สบายที่สุด น่าจะพอใจที่สุด นี่จะต้องรู้จักกันว่า พระพุทธเจ้าอยู่ที่ไหนกัน ในลักษณะอย่างนี้ ที่เราเรียกว่าพุทธเกษตร.

คนอื่นเขาว่าอยู่ที่โลกธาตุอื่น ที่ไหนก็ไม่รู้ อยู่ Universe อันไหนก็ไม่รู้, เราว่าอยู่ในจิตในจิตดวงเดียว มีตั้งสามหมื่นองค์ ฉะนั้นจิตของเราคือพุทธเกษตรเป็นความจริง, แต่แล้วก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่รู้จัก, เมื่อไม่รู้จักก็ไม่มีประโยชน์อะไร.

ขอให้ทุกคนช่วยกันทำดวงจิตดวงเดี่ยวนี่ให้เป็นที่อยู่ของพระพุทธเจ้าถึงสามหมื่นองค์กันต่อไป, เรียกว่าเป็นผู้รู้จักพุทธเกษตรในภาษาธรรม อย่าเอาตามภาษาคนกันเลย มันลำบาก, จะมีพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง เกิดในประเทศอินเดีย ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว เดียวนี้ก็นิพพานเสียแล้ว, อย่างนี้เสียเปรียบกันมาก ในเมื่อคนหนึ่งเขามีพระพุทธเจ้าตั้งสามหมื่นองค์ อยู่ในจิตของเขาตลอดเวลาเลย. ใครจะได้เปรียบเสียเปรียบกันก็มากน้อยก็ไปคำนวณดูเอง.

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๘๕

นี่อย่าเพ้อหาว่า คนนี้มันบ้าแล้วเราอาจจะโง่ไปก็ได้, แล้วย้ำลืมนึกว่าคนโบราณเขาเก่ง เขาพูดอะไรไว้สำหรับให้เรากลายเป็นคนโง่. ช่วยจำเอาไว้ให้ดี ๆ อะไร ๆ ที่เราฟังไม่ออก ฟังไม่เข้าใจนั่นคือคำพูดที่เขาพูดไว้ สำหรับให้เรากลายเป็นคนโง่, สมน้ำหน้าเลย. ระวังให้ดี, อะไรที่ดูไม่ออกฟังไม่ออก ที่เขาเขียนไว้พูดไว้นั้นนะ ให้ถือว่าเป็นเรื่องที่เขาทำขึ้นไว้อย่างฉลาดที่สุด, แต่สำหรับมาทำให้เราเป็นคนโง่ แทนที่ว่าเขาโง่. นี่มันจะแก้กันได้ก็โดยที่ที่เราดูให้ดี แล้วอย่ากลายเป็นคนโง่ ที่เขาหลอกให้โง่ได้. เราอย่าไปยอมเป็นคนโง่ เราพยายามที่จะให้ฉลาด, จะพูดมาในแง่ไหน จะพลิกอย่างไรหรือหลอกกันอย่างไร ก็ารู้ทันไว้เสมอ เท่าที่พูดมานี้เป็นเรื่องพุทธเกษตร เป็นที่เกิดของพระพุทธเจ้า.

๘. พุทธคัมภีร์

คำพูดต่อไปที่อยากจะพูดคือ พุทธคัมภีร์. คัมภีร์ ก็คือครุภันนั้นแหละ, ครุภันมารดานั้นแหละ จะออกเสียงว่า คัมภีร์ก็ได้ - พุทธคัมภีร์ หรือ พุทธครุภัน. ครุภันหรือ คัมภีร์ ที่เป็นทีลลอบ ที่เกิดของพระพุทธเจ้านั้นอยู่ที่ไหน? ทุกคนกำลังนึกว่าอยู่ที่ห้องของพระนางสิริมหามายา จริงไหม? กำลังนึกอย่างนั้นใช่ไหม? ว่าพุทธคัมภีร์พุทธครุภัน

อยู่ที่ห้องอยู่ที่มดลูก ของพระนางสิริมหามายา, ก็ถูก แล้วไม่มีใครเถียง, แต่ว่ามันเป็นภาษาคน ไม่ใช่ภาษาธรรม. ห้องมารดานี้ก็ได้ เป็นมดลูกของแม่, แต่ว่าห้องของธรรม มันเป็นมดลูกของธรรม. มดลูกของธรรมมันอยู่ที่ไหน? เมื่อไม่รู้จักรักรวม ไม่เห็นธรรมแล้ว ก็ไม่มีวันที่จะเห็นว่ามันอยู่ที่ไหน. ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต, ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเห็นธรรม.

๒๘๖ พุทธจริยา ตอนที่ ๕

เดี๋ยวนี้ไม่เห็นทั้งตถาคต และไม่เห็นทั้งธรรม ไม่รู้ว่าธรรมอยู่ที่ไหน ก็เลยไม่รู้ว่าจะธรรมนั้นจะเป็นมดลูกได้อย่างไร, ธรรมนั้นจะคลอดพระพุทธรเจ้ามาได้ยังไง, มันยังมองไม่เห็น ไม่เข้าใจ, หาว่าบ้าอีกแล้ว. ที่จริงธรรมนั้นแหละคือมดลูก ที่จะคลอดพระพุทธรเจ้าพระองค์จริงออกมา, ส่วนคัมภีร์หรือคัมภีร์ของพระพุทธรเจ้ามารดานั้น เพียงแต่จะคลอดกาย หรือเปลือกของพระพุทธรเจ้าออกมา คือเด็กน้อย ๆ ที่เป็นเพียงเปลือก หรือว่าเป็นภาษาคนที่ใส่พระพุทธรเจ้าที่หลัง มันคนละเรื่อง.

พุทธรคัมภีร์นั้นไม่ใช่มดลูกของแม่ แต่พุทธรคัมภีร์นั้นเป็นมดลูกของธรรม ต้องเห็นธรรม ต้องรู้จักรักรวมแล้ว จึงจะรู้ว่าธรรมนี้จะคลอดพระพุทธรเจ้ามาอย่างไร. พุทธรคัมภีร์หรือพุทธรคัมภีร์นั้นคือสุญญตาหรือความว่าง, ผู้ใดเห็นสุญญตาที่แท้จริงก็คือเรียกว่าเห็นธรรมที่แท้จริง, สุญญตานั่นแหละคลอดพระพุทธรเจ้ามา ธรรมะขนาดที่เห็นสุญญตา คือไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ไม่ติดอยู่ที่นั่นที่นี่ ไม่วิ่งไปวิ่งมาที่โน่นที่นี่, อย่างนี้เป็นภาวะของธรรมที่สูงที่สุด, เป็นลักษณะของธรรมที่สูงที่สุด, เราเรียกกันว่าความว่างก็ได้ ว่าเป็นสิ่งที่คลอดพระพุทธรเจ้าออกมา. พระพุทธรเจ้าที่แท้จริงคือความว่าง เหมือนที่เข้ามาแล้วเมื่อตะกี้นี้.

พุทธรภาวะที่แท้จริงคือ สุญญตา, ฉะนั้นสุญญตาก็คลอดออกมาจากสุญญตา ซึ่งมันคลอดออกมาได้ไม่มีที่สิ้นสุด พุทธรคัมภีร์ คือพุทธรคัมภีร์ หรือว่ามดลูกที่คลอดพระพุทธรเจ้าอันแท้จริงมานั้นคือ สุญญตา, ถ้ามองเห็นก็เห็น มองไม่เห็นก็ไม่เห็น.

ทีนี้จะพูดให้พอมองเห็นก็พูดว่า พุทธรภาวะนั้นอยู่ในจิตใจของสัตว์นั้นแหละสุญญตาธรรม หรือธรรมชนิดไหน ประเภทไหน ก็อยู่ในจิตของสัตว์, เพราะว่าจะต้องมีที่ตั้ง ที่อาศัย ที่ปรากฏ, มันก็คือจิตของสัตว์. จิตดวงใดเห็นธรรมนั้นก็คือ จิตที่จะคลอดพระพุทธรเจ้าออกมา, ธรรมะคือพระพุทธรเจ้า,

พระพุทธรเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม ๒๘๗

พระพุทธรเจ้าคือธรรมะ โดยบอกว่า : "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นเห็นธรรม", ธรรมปรากฏในจิต ที่อื่นปรากฏไม่ได้. ฉะนั้นพระพุทธรเจ้าก็คลอดจากคัมภีร์ในจิตของบุคคล ผู้เห็นธรรมแล้ว เป็นจิตที่เห็นธรรมจริง ๆ แล้วจะมีการคลอด หรือการเกิดขึ้นของสิ่งที่เรียกว่าพระพุทธรเจ้าที่แท้จริง. ฉะนั้นพุทธรคัมภีร์ที่ว่าสุญญตานั่นก็กลายเป็นมาอยู่ในจิตของบุคคลผู้เห็นธรรม. พระพุทธรเจ้าคลอดที่นี้ไม่ใช่คลอดจากท้องของพระนางสิริมหามายา.

ใครจะพูดว่า พระพุทธรเจ้าคลอดจากพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายาก็ให้เลี้ยงไปยังพระกุมาร ที่เป็นเนื้อหนัง ที่เป็นเปลือกของพระพุทธรเจ้า. นั่นเป็นพุทธรคัมภีร์ หรือพุทธรคัมภีร์ ที่คลอดพระพุทธรเจ้ามาแล้วเป็นเด็กมาแล้ว ยังไม่เป็นพระพุทธรเจ้า, ต่อเมื่อไรจิตนั้นเป็นที่เกิด ที่ปรากฏ ที่ตั้งแห่งธรรม คือการตรัสรู้ เมื่อนั้นมันก็

คลอดพระพุทธรเจ้าออกมา. พอพระพุทธรเจ้าคลอดจากพระครรรค์ของพระมารดานั้น ก็เป็นอีกชนิดหนึ่งแล้วก็ยังไม่เป็นพระพุทธรเจ้าด้วย, จะเป็นต่อเมื่อพระพุทธรเจ้าที่เป็นธรรม เป็นนามธรรม. กระทั่งเป็นอสังขตธรรม คือสังขธรรมหรือสุญญตาธรรมนี้ มันเป็นอสังขตธรรมปรากฏในจิตนั้น จึงจะประสูตรพระพุทธรเจ้าออกมาอีกทีหนึ่ง, และนั่นจิตนั้นจึงได้ชื่อว่าผู้ประสูตร หรือว่าเป็นมดลูก เป็นคัมภีร์ เป็นครรรค์ ที่จะคลอดพระพุทธรเจ้าพระองค์จริงออกมา.

เอาละเดี๋ยวนี้ วันนี้เราสมมติว่าเป็นวันที่พระพุทธรเจ้าประสูติ ใครอยากจะทำว่า คลอดจากพระครรรค์ของพระนางสิริมหามายาก็ได้. แต่เอาตามอยากจะทำให้ลึกกว่านั้น : มองแต่ที่สิ่งเดียวคือการตรัสรู้ มองอย่างนี้ก็เป็น การคลอดออกจากครรรค์ คือจิตที่เป็นธรรม.

๕. พุทธครู และครูฐานิยะ

ทีนี้จะพูดโดยหัวข้ออย่างอื่นต่อไปอีกว่า พุทธครู. ครู แปลว่า ครู, พุทธครูแปลว่า ครูของพระพุทธรเจ้า. อะไรเป็นครูของพระพุทธรเจ้า? ท่านทั้งหลายก็คงจะนึกถึงครูช่อวิสามิตร ผู้สอน

๒๘๘

พุทธจริยา ตอนที่ ๕

หนังสือให้พระสิทธิธตเถกุมาร, อาฬารดาบส อุทกดาบส ผู้สอนฉาน สอนสมาบัติให้แก่โพธิสัตว์สิทธิธตเถ, ล้วนแต่เป็นครูของพระพุทธรเจ้าทั้งนั้น. นี่เป็นครูบุคคล, พระสิทธิธตเถก็ยังไม่เป็นพระพุทธรเจ้า ยังเป็นเพียงเนื้อหนังที่เป็นเปลือกของพระพุทธรเจ้า ก็เลยได้ครูที่เป็นเนื้อหนัง ที่เป็นบุคคล ก็เลยสอนหนังสือ ก ก กา สอนวิชา สอนฉาน สอนอะไรไปตามเรื่อง นี่เป็นครูชนิดที่เป็นบุคคล เป็นเจ้าลัทธิตที่มีอยู่ในสมัยนั้น ที่ชวนให้มาศึกษา ก็เข้าไปศึกษาด้วย, แต่ทุกคนก็ปักใจมันลงไปว่า ครูของพระพุทธรเจ้าคืออาฬารดาบส อุทกดาบส เป็นต้น, มันน่าจะมองกันแต่ในทางวัตถุ หรือทางเนื้อหนังก็เป็นไปอย่างนั้น.

ขอให้มองอย่างที่ ๒ ส่วนที่ ๒ คือมองกันในทางธรรม. ทางภาษาธรรม หรือทางภาษาวิญญานต่อไปอีก เพราะแต่ว่าเรื่องทางวัตถุยังไม่หมด, ครูที่เป็นคน ๆ ของพระพุทธรเจ้า เมื่อก่อนเป็นพระพุทธรเจ้านั้นมีอาฬารดาบส เป็นต้น. แต่เอาตามอยากจะทำพูดว่า ธรรมชาติที่แวดล้อมพระพุทธรเจ้านั้นเป็นครูของท่าน. ธรรมชาติต่าง ๆ ที่แวดล้อมบุคคลอยู่นั้น มันทำให้คนฉลาดขึ้นทุกวัน. พระพุทธรเจ้าท่านมีอุปนิสัยพิเศษ พิเศษมาก, ดังนั้นท่านจึงสามารถรับเอาความรู้จักธรรมชาติที่แวดล้อมตัวท่านได้ง่ายแล้วก็มากกว่าที่คนด้วยกันจะสอนให้, หรือพูดลงไปตรง ๆ ว่า พระพุทธรเจ้าท่านเรียนจากธรรมชาติ มากกว่าที่จะเรียนจากครูที่เป็นคน ๆ และธรรมชาติแห่งจิตใจของท่านเองก็พิเศษด้วย.

มีเรื่องดังที่ว่า ท่านเคยพบความรู้สึก ชนิดที่เรียกว่าปฐมฉานตั้งแต่เมื่อยังเป็นพระกุมารเล็กๆ ที่ได้ตื่นหัว ตอนแรกนาขวัญก็เป็นได้, ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เรียนเอาจากธรรมชาติ และธรรมชาติในภายในของท่าน มันก็พิเศษ หรือว่าเศษอยู่แล้ว อย่างนี้ไม่ใช่คนผู้ใดมาสอนท่าน. การที่ไปเรียนกับ

พระพุทธรเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๘๙

อาฬารดาบส อุทกดาบสนั้น เป็นเรื่องเพื่อจะอะไรก็ได้, เพราะว่าเรียนจากคน, ที่มันจริงกว่านั้นคือเรียนจากธรรมชาติ. เมื่อเรียนจากธรรมชาติ ท่านก็ต้องใช้ครูพิเศษอีกคนหนึ่ง ชื่อว่า คล้า หรือคั่นคว้า,

ฉะนั้น ครูของท่านที่แท้จริงชื่อนายคล้า หรือนายคั่นคว้า. ท่านทำอย่างนี้มาตั้งแต่เล็กแต่น้อย จนกระทั่งออก
ผนวช. และจนกระทั่งผนวชแล้วท่านก็คล้าเรื่อย.

อาฬารดาบส อุทกดาบส จะสอนท่านเท่าไร ท่านก็ไม่เห็นด้วย ท่านก็ต้องคล้าต่อไป, ฉะนั้นครูของท่านชื่อ
ว่า นายคล้า เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา จนในที่สุด ท่านคล้าพบตัวอิทัปปัจจยตา คือปฏิจัสสมุปบาท,
ซึ่งต่อมาท่านตรัสว่า : "ผู้ใดเห็นปฏิจัสสมุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา" นี่ท่านคล้าจน
พบ อิทัปปัจจยตา หรือ ปฏิจัสสมุปบาท โดยวิธีการของอิทัปปัจจยตา. เรื่องนี้พูดมาแล้วโดยละเอียดในการ
บรรยายวันเสาร์ครั้งก่อน ๆ.

อาจารย์ที่แท้จริงของพระองค์กลับชื่อนายคล้า แล้วไม่มีตัวตนเป็นบุคคล เป็นความพยายามที่จะเข้าถึง
ธรรมชาติ ตามวิธีของธรรมชาติ ที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา, ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ เป็นทุกข์ เป็นอะไรอยู่ นี้ก็มี,
ในฐานะที่เป็นกฎ ที่มีอำนาจบังคับสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไป ในลักษณะอย่างนี้ก็มี. นี่คือนั่นที่พระพุทธเจ้าท่านคล้า
พบ แล้วก็โดยกฎเกณฑ์ของสิ่งนั่นเอง จึงถือว่าพระพุทธเจ้าท่านมีครูชื่อนายคล้า, คือคั่นคว้าปรากฏการณ์อะไร
ต่าง ๆ จนพบจุดสำคัญที่สุด ได้แก่กฎเกณฑ์ของความทุกข์ และความที่สัตว์ทั้งหลายจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์
อันนี้, นี่คือนั่นที่ครูของท่าน พุทธครู แปลว่าครูของพระพุทธเจ้าคือสิ่งนี้, แล้วก็ยังมีอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันคือคำว่าพุทธครู
ฐานิยะ.

พุทธครูฐานิยะ แปลว่าสิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพของท่าน. ถ้ามั่นเฉย ๆ ดัง ๆ ว่าพระพุทธเจ้าเคารพ
อะไร? บางคนอาจจะงงจนนึกไม่เห็นนึกไม่ออก, แต่พระพุทธเจ้าท่านตรัสเองว่า :

๒๕๐ พุทธจริยา ตอนที่ ๕

พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์เคารพพระธรรม:เย จ พุทธธา อตีตา, เย จ พุทธธา อนาคตา, ปจฺจุปฺปนา จ เย
พุทฺธา, สพฺเพ สทฺธมฺมคฺรุ โน, ตรัสเป็นคำกลอนไว้อย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตเหล่าใดพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายในอนาคตเหล่าใดพระพุทธเจ้าทั้งหลายในปัจจุบันเหล่าใด ทุกองค์เคารพพระธรรม.

มีนักเลงคดีตั้งปัญหาแย้งขึ้นมาว่า ที่ว่า เย จ ปจฺจุปฺปนา จ เย พุทฺธา -พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดเป็น
ปัจจุบัน, เขาว่าเป็นไปไม่ได้, เพราะว่าคนนี่เขานึกถึงแต่ พระพุทธเจ้าองค์นี้ จึงว่าไม่มีหลายองค์ เลยไม่มีคำว่า
พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นปัจจุบัน แต่พวกมหายานเขาว่า ในสามหมื่น โลกธาตุมีพระพุทธเจ้าทุกโลกธาตุ ทั้งใน
ปัจจุบันด้วย, ฉะนั้นอย่างน้อยในปัจจุบันนี้ มีพระพุทธเจ้าสามหมื่นองค์ ตามความคิดของพวกมหายาน.

เอาละ เรื่องนี้ไม่ต้องเถียงกัน ขอให้ยุติ, เป็นอันว่า พระพุทธเจ้าเท่าไรก็ตาม ที่ไหนก็ตาม เวลาไหนก็ตาม
ทุกองค์เคารพพระธรรม. พระธรรมนั่นคืออะไร? พูดอย่างเอาเปรียบหน่อยก็ว่า พระธรรมนั่นคือสิ่งที่คลอ
พระพุทธเจ้าออกมาเหมือนที่ว่ามีเมื่อตะกี้นี้, แล้วทำไมจะไม่ให้พระพุทธเจ้าเคารพพระธรรม. แต่เราพูดมีอยู่สอง
ความหมาย : ที่ว่าพระพุทธเจ้าเคารพพระธรรม นี้ก็พูดภาษาคน หมายถึงพระพุทธเจ้าเคารพระเบียบ หรือธรรม
วินัยที่พระองค์ตรัสรู้ พระองค์ตรัสรู้ธรรมวินัยแล้ว ทรงสอนสาวกทั้งหลาย พระองค์เองก็เคารพธรรมวินัยนั้น
นี้เรียกว่าพูดกันอย่างภาษาคนพูด.

ถ้าพูดอย่างภาษาธรรมที่ไม่เห็นตัว ที่ละเอียดไปกว่านั้น, พระพุทธเจ้าท่านเคารพพระธรรม ในฐานะที่เป็นตัวกฎ ตัวพระเจ้า, พระธรรมในฐานะที่เป็นตัวพระเจ้า ที่เป็นกฎเหนือสิ่งทั้งปวงนั้น. ธรรมะในฐานะที่เป็นระเบียบ คือระเบียบแบบแผน นี้ก็มี. ธรรมะในฐานะที่เป็นพระเจ้า ก็มี.

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๕๑

คำว่า พระเจ้า ในที่นี้หมายถึงสิ่งที่มีอำนาจทำให้สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น, สิ่งที่มีอำนาจทำให้สิ่งทั้งหลายตั้งอยู่ได้ และเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ก็พระเจ้านั้นแหละคือสิ่งที่มีอำนาจเหนือสิ่งใด มีอยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง, ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า God หมายถึงพระเจ้า. แล้วเขาเลยถามเราว่า ในพวกพุทธนี่มี God ไหม? บอกว่ามีซิ, แต่เราหัดเสียงสั้นเป็น กฎ เป็น ฎ สะกด ก็แปลว่า กฎ กฎนี่คือ God ของพวกท่าน, เพราะว่ากฎนี้มีอำนาจสร้างสิ่งทั้งหลายทั้งปวง บันดาลสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีอยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง กฎนี่คือธรรม คือพระธรรม, คือธรรมในลักษณะที่เป็นกฎ แล้วเป็นอสังขตธรรมด้วย.

มันจึงเป็นการสมควรแล้ว เป็นสิ่งสมควรแล้วที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์จะต้องเคารพธรรม ในฐานะที่เป็นกฎ รวมทั้งกฎที่ทำให้พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลก, หรือว่าทำให้พระพุทธเจ้าอยู่ตลอดอนันตกาล, หรือว่าทำให้ร่างกายของพระพุทธเจ้าต้องแตกดับไป เหมือนกับร่างกายของคนทั้งหลาย. กฎนี่คือธรรม ธรรมนี่คือกฎ, ฉะนั้นพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็เคารพธรรม นี้ถูกแล้ว ดังนั้นคุณฐานิยะของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ คือพระธรรม, พระธรรมเป็นคุณฐานิยะของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์, จะมองกันไหนไหนก็เป็นคุณฐานิยะของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์, และพระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้เองว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายเคารพพระธรรม. นี้เราเรียกว่าครู หรือเรียกว่า ที่เคารพของพระพุทธเจ้า.

๑๐. พุทธจิต

ที่นี่ อยากจะพูดเสียให้หมด ไม่ต้องพูดหลายหนว่า จะมีสิ่งที่ควรจะต้องสั่งเกตศึกษาว่าพุทธจิต พุทธจิต แปลว่า จิตของพระพุทธเจ้า. นี่ฟังไม่ดีจะเลอะหมด เราพบว่าเรื่องจิตนี่ก็เป็นสิ่งที่ยุ่งยากสับสนอยู่มากแล้ว พระพุทธเจ้ามีจิต, แล้วต้องพูดกันอย่างภาษาคน คนทุกคนมีจิต พระพุทธเจ้าใน

๒๕๒

พุทธจริยา ตอนที่ ๕

ฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง ก็ต้องมีจิต, จะเป็นเรื่องสมมติบัญญัติตามภาษาคนว่า พระสิทธัตถะ ที่เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ก็มีจิต จิตของท่าน สะอาด สว่าง สงบ จิตของท่านมีลักษณะ สะอาด สว่าง สงบคือว่าความสะอาด สว่าง สงบ นั้นเป็นตัวจิตของท่าน, แล้วแต่เราจะให้ความหมายของคำว่าจิต ในลักษณะอย่างไร.

ถ้าจิตเป็นเพียงความรู้สึกนึก มันก็คือความสะอาด สว่าง สงบ ถ้าว่าจิตเป็นตัวตั้งตัวดียืนโรงเสียเอง ตัวความสะอาด สว่าง สงบ นั้นแหละเป็นจิต. ทีนี้อย่าลืมว่า เมื่อตะกี้อุบัติว่า ความสะอาด สว่าง สงบนั้น สรุปประมวลลงที่สุญญตา คือว่าง ว่างที่ถูกต้องนั้นจึงจะสะอาด จึงจะสว่าง จึงจะสงบ. ฉะนั้นสุญญตานั้นแหละคือจิตของพระพุทธเจ้า นี่เป็นความหมายทางภาษาธรรม.

ถ้าว่าความหมายทางภาษาคน พระพุทธเจ้ามีจิตเมตตากรุณา มีจิตอดกลั้น อดทน มีจิตที่มีปัญญา มีสะอาด อะไรนี้, นี้พูดอย่างภาษาคน อย่างที่เราได้ยินได้ฟังว่า พระพุทธเจ้ามีจิตสมาธิในสุดว่าทั้งหลายทั้งปวง. ใน พระราहुล ซึ่งเป็นพระโอรสของท่าน ท่านรู้สึกอย่างไร ท่านก็รู้สึกในพระเทวทัต ที่เป็นศัตรูของท่านอย่างนั้น, อย่างนี้ก็พูดภาษาคนทั้งนั้น หรือว่าช่างนาพาศิริ ที่มาทำให้ท่านกลัว ท่านก็มีความรู้สึก เหมือนกันกับรู้สึกใน พระราहुลอย่างนี้. เอาซิ นี่มันเป็นภาษาชาวบ้าน ภาษาคนทั้งนั้นแต่ก็แสดงถึงจิตของพระพุทธเจ้า อย่างสูงสุด แล้ว.

ถ้าจิตในภาษาธรรมแท้ ๆ ก็คือ สุนฺยตา, เมื่อไม่มีเรื่องที่จะต้องคิดต้องนึก ต้องทำอะไรพระพุทธเจ้าหรือ พระอรหันต์ ย่อมอยู่ด้วยสุนฺยตาวิหาร. วิหารแปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่ คือท่านมีความอยู่-คืออยู่แห่งจิตนั้น ด้วยสุนฺยตา, ฉะนั้น สุนฺยตาเป็นจิตของท่าน ในฐานะเป็นพื้นฐาน, คือถ้ามีอะไรมาเป็นเรื่องที่ต้องทำ ต้องคิด ต้องนึก นั้น มันก็เข้ามาแทรกแซงในบางโอกาสเท่านั้น สุนฺยตาก็ยังอยู่

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๕๓

เป็น base เป็น substratum อยู่ข้างใต้อยู่ตลอดเวลา จิตของท่านเป็นสุนฺยตา ส่วนที่จะมีความคิดนึกมี หน้าที่ทำการงานนั้น มันก็มาแทรกข้างบนชั่วขณะ ๆ เป็นขณะไป, แต่แล้วก็ไม่สามารถทำลายภาวะแห่งสุนฺยตา ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งจิตได้, ดังนั้นจึงจะถือว่า จิตแท้จริงของพระพุทธเจ้าคือสุนฺยตา ที่สะอาดสว่าง สงบ ถึงที่สุด นี้เรียกว่าเราดูกันที่จิต จนจะเรียกว่าจิตของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไรได้.

๑๑. พุทธญาณ

ทีนี้ ดูต่อไปถึงสิ่งที่มันเนื่องกันอีก ก็คือ ญาณ พุทธญาณ. ญาณ แปลว่า ความรู้ พุทธญาณแปลว่าญาณ ของพระพุทธเจ้า. ในบรรดาญาณทั้งหลายคัมภีร์ปฏิสัมภิทามัคค์รวบรวมมาไว้ทั้งหมด ให้เห็นว่ามียอยู่ ๘๓ ญาณ ด้วยกัน ที่เป็นความรู้ทั้งหลายทั้งหมด มียอยู่ ๘๓ ญาณด้วยกัน ทีนี้มันก็มีอยู่เพียง ๖ ญาณ เท่านั้นที่เป็นญาณ สำหรับพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ สำหรับสาวกทั้งหลายมีไม่ได้, สาวกทั้งหลายก็มีได้แต่เพียง ๖๗ ญาณที่เหลือ.

ในบรรดาญาณทั้งหมด ๘๓ ญาณนั้นมีทั่วไปแก่พระพุทธเจ้า, มียอยู่ ๖ ญาณ เท่านั้นที่สาวกมีไม่ได้ ที่ เรียกว่า สุตตอาสยานุสย -คือญาณที่สำหรับให้รู้อรรถาธิบาย อุปนิสยแห่งสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง นี้พระสาวกไม่จำเป็น จะต้องใช้ญาณนี้ จึงไม่มี. ยมกปาฏิหาริยญาณ -ญาณสำหรับแสดงยมกปาฏิหาริย์ นี้พระสาวกทั้งหลายไม่มี หน้าที่, ฉะนั้นจึงไม่ต้องมีญาณนี้. มหากรุณาสมาปตติญาณ -คือสมาบัติมีมหากรุณาเป็นตัวสมาบัติ, อย่างนี้พระสาวกไม่ต้องมี, เพราะว่าพระสาวกไม่มีสิ่งที่เรียกว่ามหากรุณา. ญาณที่ว่า สหุขมิกญาณ นี้มีแต่พระพุทธเจ้า พระสาวกไม่มีลัทธมิกญาณ. ญาณที่เรียกว่า สพฺพญฺณุตญาณ, ฐุพร้อม, และญาณที่เรียกว่าอนาวรณญาณ -คือ ญาณที่มีอะไรสะกิดกันไม่ได้ นี้ก็มีแต่ของพระพุทธเจ้า. ทั้ง ๖ ญาณนี้มีเฉพาะแต่พระพุทธเจ้า ไม่มีแก่พระสาวก ในบรรดาญาณทั้งหลาย ๘๓ ญาณ.

ญาณเบื้องต้น สัมสมณญาณ เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนกระทั่งเห็นอะไรต่าง ๆ จนกระทั่งญาณเป็นที่
สิ้นแห่งอาสวะนี้ พระสาวกก็มีได้เหมือนกับพระพุทธเจ้า, เว้นเสียแต่ ๖ ญาณนี้เท่านั้นที่พระสาวกไม่มี. ดังนั้น
เราจึงถือว่า ๖ ญาณนี้เป็นญาณพิเศษเฉพาะพระพุทธเจ้า. พุทธญาณ โดยตรงมีเท่านั้น, นอกนั้นเสมอกันแก่พระ
สาวก และแก่พระพุทธเจ้า.

เมื่อต้องการให้ระบุนุพุทธญาณ เราจะระบุนุญาณทั้ง ๖ นี้ว่าเป็นญาณเฉพาะพระพุทธเจ้า และใช้คำว่า พุทธ
ญาณ, จะเล็งถึงแต่ญาณที่มีไว้เฉพาะพระพุทธเจ้าก็คือมี ๖ ญาณนี้ : ญาณสำหรับให้รู้อัฐฌาตยนิสัยของสัตว์ทั้ง
ปวง, ญาณให้แสดงยมกปาฏิหาริย์ได้, ญาณให้มีมหากรุณาสมบัติ, และญาณศัพท์ปัญญา, แล้วก็ญาณ อนาวาร,
อนาวารแปลว่าไม่มีอะไรกระทบกระทั่ง หรือสะกັดกั้น ได้. เมื่อเรารู้จักพุทธญาณดีขึ้นทั้งหมดนี้ก็ทำให้เรารู้จัก
พระพุทธจริยาคิณ.

๑๒. พระพุทธบัญญัติ

เอาละเหลือเวลาอีกนิดหนึ่ง ก็อยากจะพูดถึงพระพุทธบัญญัติ พระพุทธบัญญัติอย่าเข้าใจว่าเป็นเพียงวินัย
, พุทธบัญญัติจะหมายถึงทั้งธรรมและวินัย. ธรรมและวินัย เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าท่านบัญญัติ. เดียวนี้มักจะพูด
หรือสอนกันในโรงเรียนว่า บัญญัตินั้นเป็นวินัย. ถูกแล้ว บัญญัติก็เป็นวินัย, แต่ที่ไม่ใช่วินัยพระพุทธเจ้าท่านก็
บัญญัติ เห็นได้จากพระพุทธภาษิตที่ว่า ปุพฺเพ จาหิ ภิกฺขเว เอตฺรหิ จ ทฺถุขญฺเจว ปญฺญาเปมิ ทฺถุขสุส จ นิโรธํ -ซึ่ง
แปลว่า คุณก่อนภิกษุทั้งหลายในกาลก่อนก็ดี ในปัจจุบันนี้ก็ดี เราบัญญัติ, ปญญาเปมิ -เราบัญญัติเฉพาะเรื่อง
ทุกข์ กับเรื่องความดับแห่งทุกข์เท่านั้น. พุทธบัญญัติมีแต่เรื่องทุกข์ กับความดับแห่งทุกข์เท่านั้น, วินัยนี้มัน
เป็นส่วนน้อยส่วนหนึ่งของการบัญญัติเรื่องเกี่ยวกับความดับทุกข์. การดับทุกข์ส่วนใหญ่มันขึ้นอยู่กับธรรมะ,
เพราะฉะนั้นทั้งธรรมะทั้งวินัย เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ หรือแต่งตั้งขึ้น. บัญญัติแปลว่าแต่งตั้งขึ้น.

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๕๕

เดี๋ยวนี้เรามีคำที่ทำให้แยกธรรมวินัยกันว่า วินัยเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์บัญญัติ, ธรรมเป็นสิ่งที่พระพุทธองค์
ทรงแสดง. อย่าลืมนะว่าทั้งบัญญัติ ทั้งแสดง ในความหมายนั้นก็คือคำว่า "แต่งตั้ง" ในคำที่ว่าเราบัญญัติเฉพาะเรื่อง
ทุกข์ กับความดับทุกข์เท่านั้น. คำว่าพุทธบัญญัติคืออะไร, อย่าไปพูดตามที่เขาพูดกันในโรงเรียนว่า พุทธบัญญัติ
คือการบัญญัติทางวินัย, หรือตัววินัยคือพุทธบัญญัติ, เราต้องหมายถึงธรรมะด้วย.

ทีนี้ถ้าอยากจะใช้คำว่า วินัย ก็ขอให้นึกถึงคำว่า วินัยอีกคำหนึ่งซึ่งไม่ใช่วินัยในปาติโมกข์. วินัยนั้นแปลว่า
เครื่องนำสัตว์ออกไปอย่างวิเศษ, วินัยนั้นแปลว่าเครื่องนำสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ออกไปเสียจากวัฏฏสงสาร, นั่น
คือวินัย. พระพุทธเจ้าเป็น เวเนชโยโก -เป็นผู้มีวินัย คือผู้นำสัตว์ทั้งหลายออกไปเสียจากวัฏฏสงสาร. วินัยอย่างนั้น
ก็กลายเป็นว่านำออกไปเสียจากวัฏฏสงสาร, เพราะฉะนั้นวินัยนั้นไม่ใช่วินัยปาติโมกข์ ไม่ใช่วินัยศีล, มันเป็น
ธรรมทั้งหลายทั้งปวงที่จะนำสัตว์ออกไปจากวัฏฏสงสาร.

เมื่อเป็นอย่างนี้เราก็กล่าวได้ทันทีว่า พุทธบัญญัติก็คือ การบัญญัติกฎเกณฑ์ หรือวิธีปฏิบัติ ที่จะนำสัตว์ ให้พ้นจากความทุกข์. ที่เราได้ยินได้ฟังมาอีกอันหนึ่งก็คือว่า : สพุพปาปสฺส อภฺรณฺ - การไม่ทำบาปทั้งปวง , กุสฺสสุสฺสอพฺทา - ทำกุศลให้ถึงพร้อม, สจฺจิตฺตปริโยทฺปนํ - การทำจิตให้บริสุทธิ์, เอตฺตํพุทฺธานฺสาสนํ - นี้เป็น คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย. นี่คือบัญญัติ. พุทธบัญญัติของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์, ไม่ใช่เฉพาะแต่ วินัย, เราใช้คำว่าบัญญัติกันเสียให้ถูกต้อง. ถ้าอยากจะใช้คำว่าวินัยก็เข้าใจความหมายของคำ ๆ นี้ให้หมดจด สั้นเชิง, อย่าเอามาแต่เพียงเอกเทศ. เป็นอันได้ความว่าพุทธบัญญัตินั้น เรื่องทุกข์กับเรื่องความดับทุกข์ เท่านั้น.

๒๕๖

พุทธจริยา ตอนที่ ๕

๑๓. พุทธอนุศาสนี

เมื่อพูดถึงบัญญัติแล้ว ก็พูดมาถึง, พุทธอนุศาสนี หรือพุทธพหุลานุศาสนีกี่ก็ได้, พุทธอนุศาสนีแปลว่าคำสั่ง สอน คำพรา้สอน, คำนี้ต้องแปลว่าพรา้สอน. คำพรา้สอนอยู่ตลอดเวลาเรียกว่าอนุศาสนีของพระพุทธเจ้า, หรือ ว่าพุทธพหุลานุศาสนี - คำสั่งสอนที่มากที่สุด คำที่พรา้สอนมากที่สุด, ข้อนี้ได้แก่เรื่องอนิจจัง และอนัตตา ที่สวด อยู่ทุกวัน : รูปร่าง อนิจจัง, เวทนา อนิจจา, สัญญา อนิจจา, สังขารา อนิจจา, วิญญาณัง อนิจจัง, รูปร่าง อนัตตา, เวทนา อนัตตา, สัญญา อนัตตา, สังขารา อนัตตา, วิญญาณัง อนัตตา, สัพเพ สังขารา อนิจจา, สัพเพ ฐัมมา อนัตตา. นี่จำไว้ให้ดี ๑๐ คำนี้ คือ พหุลานุศาสนี, เรื่องอื่น ๆ มันจะไม่ชื่อว่าพหุลานุศาสนี.

พระพุทธเจ้าของเราทรงสอนเรามากที่สุดคือเรื่องนี้ เรื่องเบญจขันธ์เป็นอนิจจัง,เบญจขันธ์เป็นอนัตตา. สรุปลความแล้วสังขารทั้งหลายเป็นอนิจจัง, ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา. สิ่งที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลายเป็น อนิจจัง, สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่ปัจจัยปรุงแต่ง และปัจจัยมิได้ปรุงแต่งนั้นเป็นอนัตตา, สองประโยคนี้ เท่านั้น มีเพียงสองประโยคนี้เท่านั้น ที่เป็นพหุลานุศาสนี หรือพุทธอนุศาสนี. พุทธอนุศาสนีคืออย่างนี้, ว่า สังขารไม่เที่ยง ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา. ขอให้ช่วยเอาใจใส่มากเป็นพิเศษอย่าละเลย, เท่าที่สวดอยู่ทุก ๆ วันก็ ขอให้พยายามทำความเข้าใจด้วย.

๑๔ พุทธหฤทัย

คำสุดท้ายที่จะพูดกันในวันนี้คือพุทธหฤทัย. ก็อยากจะพูดให้ชัดว่าพุทธธรรมหฤทัย,ธรรมหฤทัย ก็แปลว่า หัวใจแห่งธรรม. พุทธธรรมหฤทัยก็คือ หัวใจแห่งธรรมของพระพุทธเจ้า. คำว่าหัวใจ นี้ก็ต้องอธิบายแล้ว, มัน เป็นจุดศูนย์กลางของทั้งหมด เรียกว่าหัวใจ. ธรรมหฤทัยก็แปลว่าหัวใจ

พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไร ในทุกแห่งทุกมุม

๒๕๗

แห่งธรรม, พุทธธรรมหฤทัยก็แปลว่าหัวใจแห่งธรรมของพระพุทธเจ้า, คำสรุปธรรมะของพระพุทธเจ้า ทั้งในส่วนปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ หรืออะไรก็ตาม สรุปอยู่ในประโยคเพียงประโยคเดียวว่า : ธรรมทั้งหลายทั้ง ปวงอันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น. นี่คือพุทธธรรมหฤทัย คือหัวใจแห่งพระธรรมของพระพุทธเจ้า. แล้วก็ เป็น หัวใจของพระพุทธเจ้าเองด้วย.

ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น นี่เป็นหัวใจปริยัติ, ถ้าเรียนต้องเรียนให้รู้เรื่องนี้. ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น นี่เป็นหัวใจปฏิบัติ, ถ้าปฏิบัติต้องปฏิบัติอย่างนี้. ธรรมทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น นี่เป็นหัวใจของปฏิเวธ คือ ได้ผลมา เป็นมรรค ผล นิพพาน ก็ได้ผล มาเป็นความไม่ยึดมั่นถือมั่นอย่างนี้. ฉะนั้นจึงถือว่าปริยัติธรรมก็ดี ปฏิบัติธรรมก็ดี ปฏิเวธธรรมก็ดี มีหัวใจเป็นประโยคเดียวกันว่า "ไม่ยึดมั่นถือมั่น" ที่เป็นประโยคบาลีว่า : "สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสย" -ธรรมทั้งหลายทั้งปวง อันใคร ๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น. นี้เรียกว่าพุทธธรรมมหุทัย หัวใจพระธรรมก็เป็นอย่างนี้, หัวใจพระพุทธเจ้าก็เป็นอย่างนี้, หัวใจพระสงฆ์แท้จริงก็เป็นอย่างนี้, จึงควรจะต้องว่ามันเป็นหัวใจ หัวใจที่ควรเอาใจใส่.

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจแต่แสดงให้เห็นพระพุทธจริยา, แล้วแสดงให้เห็นพร้อมกันไปในทันทีว่า : พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไรในทุกแห่งทุกมุม ในพุทธจริยาของท่าน, แล้วทุก ๆ หัวข้อมีความหมายแยกเป็นสองฝ่าย สำหรับสอนศีลธรรมแก่คนชาวบ้านธรรมดา ก็เรียกว่าในภาษาคน, แสดงวัตถุ แสดงเนื้อหนังร่างกายหรือวัตถุธรรมเป็นหลัก. ถ้าเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม ก็แสดงด้วยภาษาธรรม, ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ไม่เกี่ยวกับร่างกาย เกี่ยวกับความจริง หรือเนื้อใน ที่อาศัยอยู่ในวัตถุ หรือร่างกายนั้น ๆ

๒๕๘ พุทธจริยา ตอนที่ ๕

เช่นพระพุทธเจ้าภาษาคน ก็คือองค์ของท่านที่เป็นเนื้อเป็นหนัง คลอดจากครรภ์พระมารดา. พระพุทธเจ้าองค์จริงนั่นคือ ธรรมหุทัยหรือธรรมะนี้ มันคลอดจากธรรม, ไม่ได้คลอดจากพระครรภ์มารดา เป็นสองชั้นอย่างนี้อยู่.

วันนี้เราจะทำวิสาขบูชา ก็ขอให้พยายามทำให้สุดความสามารถ ในการที่จะรู้จักพระพุทธเจ้าพระองค์จริงให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อให้การทำวิสาขบูชามีความหมายดีกว่าปีที่แล้ว.

อาตมาอุทิศส่วนกุศลให้คุณนี้ ก็ด้วยหวังว่าการทำวิสาขบูชาของเราปีนี้คงจะดีกว่าปีที่แล้วมา, เพราะที่ท่านทั้งหลายทุกคนมีจิตใจ ที่เข้าถึงพระพุทธเจ้าพระองค์จริงนี้มากกว่าปีที่แล้ว.

นี่คือคำอธิบายเกี่ยวกับพระพุทธจริยา แสดงโดยลักษณะของพระพุทธประวัติ. พระพุทธคุณ, พระพุทธลักษณะ, พุทธภาวะ, พุทธเกษตร, พุทธธรรม, พุทธครู พุทธครูฐานันยธรรม, พุทธจิต, พุทธญาณ, พุทธบัญญัติ, พุทธานุศาสนี และพุทธธรรมหุทัยเป็นที่สุด เป็นจุด ๆ เดียวที่เป็นที่ออกมาของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา.

การบรรยายพระพุทธจริยาในวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว ขอโอกาสพระสงฆ์ทั้งหลายได้สวดธรรมสาธยาย ชมเชยคุณของพระธรรมต่อไป.

.....

พุทธจริยา ตอนที่ ๑๐
พระพุทธเจ้าท่านเป็นอะไรต่อสัตว์ธรรมคาสามัญ
ที่ยังเป็นเหมือนเด็กอ่อนนอนเบาะ

.....

เสาร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๑๕

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย.

ในการบรรยายพระพุทธฉายาเป็นครั้งที่ ๑๐ นี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า ท่านเป็นอะไร ต่อสัตว์ธรรมคาสามัญทั่วไป, ได้แก่สัตว์ที่ยังเป็นเหมือนกับลูกอ่อนนอนในเบาะ. ข้อนี้ก็หมายถึงปุถุชน ที่ยังไม่ประสีประสาต่อธรรมะ โดยประการใด ๆ เลย, เกิดมาเป็นคนเป็นมนุษย์อยู่ตามธรรมคาสามัญแล้วก็มีกิเลส มีตัณหา มีอุปาทาน อยู่อย่างคนธรรมคาสามัญนี้ จะต้องศึกษาดูกันให้คิดว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นอะไรแก่บุคคลประเภทนี้.

๓๐๐ พุทธจริยา ตอนที่ ๑๐

ขอทบทวนข้อความ ที่เนื่องกันมาแล้ว แต่หนหลัง ว่าในครั้งที่ย้อนถัดไปจากครั้งนี้ได้กล่าวถึงข้อที่ว่าท่านเป็นอะไรในทุกแง่ทุกมุม ในพุทธจริยาของท่านเอง, เมื่อเรามองดูจากทุกแง่ทุกมุมที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า และที่เป็นอยู่ในพระพุทธรูปนั้น ๆ จนสามารถที่จะกล่าวได้ว่า มีอะไรเป็นอย่างไร, จากพระพุทธรูปทั้งหมดนั้น ทำให้เราทราบได้ว่า ท่านมีอะไรอย่างไร ในพระพุทธรูปนั้น ๆ. และครั้งก่อนหน้านั้นคือ ครั้งที่ ๘ ก็ได้กล่าวค้างไว้ว่าท่านเป็นอะไร ต่อสัตว์โลกทั้งปวง. นั้นมันหมายความว่าสัตว์โลกทั้งปวงในทุกชนิดทุกประเภท นับตั้งแต่สิ่งที่มีชีวิต เช่นพืชพันธุ์ เป็นต้น จนถึงสัตว์ ถึงมนุษย์ ถึงอมมนุษย์ ถึงเทวดา ถึงพรหม.

ในครั้งนี้อเราจะดูกันแต่ในส่วนเดียว หรือที่เรียกว่าในส่วนที่แคบที่สุดคือ ดูเฉพาะพวกปุถุชนคนธรรมคาสามัญที่มีอยู่ในโลก ที่จะเกี่ยวข้องกับพระองค์เท่านั้น. ถ้าพูดให้เข้ามามากก็ว่า อย่างเช่นท่านทั้งหลาย ผู้ไม่ประสีประสาอะไรเลยต่อพระธรรม, ครั้นพระพุทธองค์ได้ทรงพบเข้า หรือว่าได้ทรงเกี่ยวข้องกับแล้วพระองค์จะทำอย่างไร ในฐานะที่เป็นอะไรแก่บุคคลประเภทนี้. นี้ขอให้ท่านทั้งหลายมองให้แคบเข้ามาอย่างนี้ เพื่อจะรู้สิ่งที่สำคัญที่สุดต่อไป คือเรื่องที่เกี่ยวข้องว่า คำสั่งสอนของพระองค์นี้เป็นสัตสสทกัญญู หรือหาไม่ ซึ่งจะได้พิจารณากันทีหลัง. การที่จะเข้าใจเรื่องนี้ได้จะต้องดูตัวเอง หรือดูคนธรรมคาสามัญทั่ว ๆ ไป ที่อยู่ในลักษณะเดียวกัน หรือในระดับเดียวกันนี้เสียก่อน.

ที่ได้ใช้คำว่า "คนทั้งหลายเหมือนลูกอ่อนนอนเบาะ" นั้น ก็เพื่อจะให้สังเกตตรงที่ว่าคนเราเกิดขึ้นมา ไม่มีความรู้ผิดถูกอะไรเลย เหมือนกับเด็กอ่อนนอนเบาะ แล้วบิดามารดาจะพูดอะไรเป็นคำแรก, หรือจะสั่งสอนอะไรเป็นเรื่องแรก แก่ลูกอ่อนนอนเบาะนั้น. สำหรับพระพุทธเจ้าก็เป็นอย่างเดียวกัน คือเมื่อสัตว์ทั้งหลายเป็นเหมือนกับลูกอ่อนนอนในเบาะ ไม่มีอะไรอยู่ในจิตใจเลยที่เกี่ยวกับหลักธรรมะ หรือหลักพระศาสนาแล้ว พระองค์จะตรัสอะไรเป็นคำแรก หรือเป็นเรื่องแรก แก่คนเหล่านั้น.